

Af
Nicolaj Wium
Tel 49 70 30 71
info@hyldehuset.dk
www.hyldehuset.dk

GIFTIG HONNING - I FREDSTID OG KRIG

Denne artikel omhandler brugen af giftig honning, både i fredstid og i krig.

Honning og bier er altid blevet brugt af mennesker. I en klippehule med hulemalerier i Spanien er der tegnet en person, der henter honning i et hult træ; tegningen er ca. 9.000 år gammel. I jernaldergrave i Skotland er der fundet krukker med rester af mjød til brug på rejsen til dødsriget. I det antikke Grækenland var bier et symbol på Artemis, gudinden for jagt og vilde dyr. Bienen blev præget i mønter (fig. 1) fra Ephesus, center for Artemis-dyrkelsen. Allerede i år 325 f. Kr. beskrev Aristoteles sygdomme hos bier.

HALLUCINERENDE MJØD - EN INTERNATIONAL DRIK

I Mellemamerika var specielt mayaerne gode biavlere. De havde endog en bi-gud, *Ah-Muzen-Cab* (fig. 2), der var knyttet til templerne i Tulúm og Coba. Mayaerne havde en plante, *xtabentún*, hvis nektar indeholdt toksin. Planten blev dyrket, og honningen blev brugt til *balché*, en mjød, der gav hallucinationer. Mjøden blev brugt af bl.a. medicinmænd, shamaner. Desuden blev afmålte doser honning brugt medicinsk, bl.a. som fødselsstartende medicin. Efter mayaerne, overtog aztekerne bi-guden og kaldte ham *Xmulzencab*.

Også i Brasilien, Argentina, Bolivia og Colombia er der honninger med toksiner. Alle disse hon-

ninger er brugt som forstærkende effekt til mjød.

Giftig honning fra Tyrkiet, *Deli bal*, kom på mode og blev bl.a. i 1700 tallet eksporteret til England som *crazy honey*, hvor den blev brugt på værtshuse som sødemiddel til hårdtslående drikke. Siden kom honningen til Frankrig, hvor den som *miel fou* også blev brugt til drikkevarer.

I New Zealand findes busken *tutu*. Bladlus på busken udskiller et giftigt sekret, der bliver opsamlet af bier, så hvis det ikke regner, når tutuen blomstrer, skal man ikke bruge honningen. Det er således ved højsommer og tørke, de lokale biavlere skal have deres honning analyseret for disse meget giftige toksiner.

ORAKLET I DELPHI

Oraklet i Delphi blev fundet, da man søgte efter honningen fra de mange bier i området. Ordet orakel betyder både svaret og stedet, hvor det gives. Præstinderne i oraklet blev kaldt *melissai* eller bierne fra Delphi. Iflg. historien blev oraklet i Delphi spurgt til råds i mange af livets store spørgsmål. Svarene siges at have været ret forvrøvede, hvorfor de blev oversat af såkaldte *essenes* eller bi-konger (dengang troede man, at bierne var ledet af konger, ikke dronninger). Tidligere mente man, at det var giftige dampe fra klippesprækker, præstinderne blev udsat for. Nu ved man, at det var mjød brygget på giftig honning, som blev brugt som hallucinerende stof.

HONNING TIL KRIGSFØRELSE

Den giftige honning er også blevet brugt mod fjender. År 400 f.Kr. beskriver Xenophon et græsk krigstogt med perserne. På hjemvejen i Tyrkiet fandt grækerne en del honning (*Deli bal*), der var sat ud til dem, og de spiste alt. En del soldater døde, og resten var ikke meget værd i kamp mod de lokale beboere.

Senere, i år 100 f.Kr. var en romersk hærfører, Pompeius den Store, i krig i Tyrkiet. De lokale be-

Figur 1. Mønter fra Ephesos

Figur 3. *Rhododendron ponticum*

boere satte igen honning (*Deli bal*) ved vejen. Honningen blev fundet af de romerske soldater, der fortærede det hele. Resultatet var høj feber og paralysering. Efter sigende blev 1.000 romerske soldater nedslagtet bagefter.

Mjød alene i store mængder er brugt til at paralyserer fjender. I år 946 var russerne i krig i Ukraine, hvor bl.a. en lokal prins blev dræbt. Prinsens mor, dronning Olga, inviterede også russerne til gravøl, hvor de blev drukket fra sans og samling i mjød. Omkring 5.000 blev siden hen slået ihjel.

BIER SOM VÅBEN OG VOGTERE

Bier alene er blevet brugt som "våben". Da romerne efter Pompeius atter var på krigsstien, havde de lært ikke at spise honning, så nu brugte bl.a. Dacierne (et folk i Rumænien) bikuber til katapulterne. Når en kube var slynget ned i en romersk fæstning, flygtede romerne i panik ud af fæstningen. Udenfor blev de nedslagtet af Dacierne.

At bruge bikuber som kasteskyts er blevet brugt siden; senest mod de amerikanske soldater i Vietnam. Her var det bier af arten *Apis dorsata*.

Bier er blevet brugt som vogtere, bl.a. brugte Vergil i det klassiske Rom bistader som pengeskab.

Figur 2. Ah-Muzen-Cab

Her i Nordsjælland findes stadig bistader med dobbelt bund. De blev brugt under 2. Verdenskrig som gemmested for våben og ammunition.

GIFTIG HONNING FRA RHODODENDRON

Nogle planters nektar indeholder stoffer, der er giftige for mennesker, men ikke for bier. I Tyrkiet er der i bjergene stedvis store arealer med *Rhododendron ponticum* (fig. 3) og *Azalia pontica* (guld-azalea), hvis nektar indeholder giftige glykosider, kaldet andromedotoksiner eller grayanotoksiner. Bierne i området er af arten *A.m. caucasica*, caucasiske bier, der ikke påvirkes af toksinen. Normalt tager biavlerne honning fra, når rhododendronerne har blomstret, og bruger honningen til vinterfoder til bierne, og honningen bliver i dag generelt ikke brugt til mennesker. De lokale bruger dog honningen til alternativ behandling; toksinerne sænker blodtrykket og siges at være aktive mod forskellige kræftformer i fordøjelsessystemet.

TOKSINER I DANSK HONNING?

Rhododendron fra Tyrkiet er blevet eksporteret til Danmark, og er de så farlige at have nær bierne? Nej, under de danske klimatiske forhold (fugt og temperatur) kommer der ikke toksiner i blomsterne. Hvis der alligevel skulle komme noget toksin, ville bierne selv dø, før de nåede tilbage til stedet, da vore bier ikke kan tåle toksinen. I dansk honning findes ingen giftige toksiner fra blomster.

REFERENCER

Jonathan Ott: The Delphic Bee. Economic Botany, 52(3), 1998 / Aysenur Ökten: Mad Honey Poisoning, Turk J Med Sci 32, 2002 / Conrad Bérubé: War and Bees, Island Crop Management, 2000 / M. Reid: Background on Toxic Honey. NZ Food Safety Authority, 2003 / Honey, Scientific Report, Office of Complementary Medicines(AUS), 1998 / Paghat's Garden: Mad Honey Disease, 2004

